

UCHWAŁA

Dnia 29 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk

Protokolant starszy sekretarz sądowy Renata Szczegot

przy udziale Pawła Karolaka - prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W.

w sprawie A. B. - prokuratora Prokuratury Okręgowej [...] w W. w stanie spoczynku po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej

na posiedzeniu w dniu 18 stycznia 2024 r.

wniosku prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej A. B. - prokuratora Prokuratury Okręgowej [...] w W. w stanie spoczynku za popełnione na szkodę W. B., A. C. i A. M. czyny z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 102), na podstawie art. 135 § 1 i 5 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1247 z późn. zm.) – dalej: „u.p.p.”

uchwalił

1. zezwolić na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej A. B. - prokuratora Prokuratury Okręgowej [...] w W. w stanie spoczynku za to, że:

a) w okresie od dnia 12 do dnia 14 stycznia 1982 r. w W., jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W. będąc jednocześnie funkcjonariuszem państwa komunistycznego działającego w strukturach państwa komunistycznego posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i

społecznych, działając ze względów politycznych jako funkcjonariusz państwa komunistycznego stosującego masowe represje w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy w postaci wprowadzenia w Polsce stanu wojennego, przyjmując w sposób sprzeczny ze zgromadzonymi dowodami w i sposób niekorzystny dla W. B. przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów wobec wyżej wymienionego w śledztwie prowadzonym pod sygn. [...], ogłosił je W. B. i przesłuchał go w charakterze podejrzanego zarzucając mu popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym w zw. z art. 58 k.k., polegającego na tym, że „w okresie od 14 grudnia 1981 r. do 12 stycznia 1982 r. w W. w warunkach przestępstwa ciągłego, działając w zamiarze osłabienia gotowości obronnej PRL sporządzał wspólnie z innymi osobami przy użyciu powielacza i następnie przechowywał we własnym mieszkaniu celem ich dalszego publicznego rozkolportowania ulotki NSZZ Solidarność [...] - Regionalny Komitet Strajkowy w W. zawierające w swej treści wezwanie do stawiania czynnego oporu władzom państwowym PRL oraz fałszywe wiadomości dotyczące sposobu działania, składu osobowego i rzekomych przywilejów sił zbrojnych i porządkowych państwa, które to wiadomości mogły wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy ludności”, a następnie w dniu 14 stycznia 1982 r. na podstawie art. 8 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, zastosował wobec W. B. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres do dnia 12 kwietnia 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem go wolności na okres powyżej dni 7, pomimo obiektywnego braku podstaw do uznania, że zebrany materiał dowodowy pozwalał na stwierdzenie, że wyżej wymieniony swym

zachowaniem wypełnił ustawowe znamiona zarzuconego mu przestępstwa, która to okoliczność była temu prokuratorowi wiadoma, a ponadto brak było również podstawy do stosowania wobec wyżej wymienionego przepisów dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego oraz środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na podstawie przepisów wymienionego dekretu, albowiem zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w postaci zabezpieczonych ulotek nie zawierał wiadomości w rozumieniu art. 48 cyt. dekretu mając charakter wyłącznie wysoce krytycznych komentarzy o ówczesnej rzeczywistości po wprowadzeniu stanu wojennego, stanowiąc realizację jednego z podstawowych praw obywatelskich jakim jest wolność słowa, a tym samym brak było podstawy do uznania, że W. B. swym zachowaniem wypełnił ustawowe znamiona zarzuconego mu przestępstwa, do przypisania którego koniecznym było wykazanie czego nie uczyniono, że wymienione ulotki zawierały wiadomości fałszywe, mogące poprzez treść tam zawartą wzbudzić niepokój publiczny i rozruchy, co stanowi działanie na szkodę interesu prywatnego oraz represje i poważne prześladowania ze strony A. B. jako funkcjonariusza państwa komunistycznego o znamionach zbrodni przeciwko ludzkości z powodu prowadzonej przez W. B. działalności antykomunistycznej i głoszonych przez niego poglądów sprzecznych z ówczesną linią polityczną, którymi kontestował ówczesny system społeczno - polityczny, tj. za czyn z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 102);

b) w dniu 14 stycznia 1982 r. w W. jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., będąc jednocześnie funkcjonariuszem państwa komunistycznego, działającego w

strukturach państwa komunistycznego posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, działając ze względów politycznych jako funkcjonariusz państwa komunistycznego stosującego masowe represje w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy w postaci wprowadzenia w Polsce stanu wojennego, przyjmując w sposób sprzeczny ze zgromadzonymi dowodami w sposób niekorzystny dla A. C. przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów wobec wyżej wymienionego w śledztwie prowadzonym pod sygn. [...], ogłosił je A. C. i przesłuchał go w charakterze podejrzanego zarzucając mu popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym w zw. z art. 58 k.k. polegającego na tym, że *„w okresie od 14 grudnia 1981 r. do 12 stycznia 1982 r. w W. przestępstwem ciągłym, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami sporządzał przy użyciu powielacza ulotki „Z dnia na dzień” sygnowane przez NSZZ S., jak też ulotkę skierowaną do Rodaków sygnowaną przez ugrupowanie „P.” zawierającą w swej treści wezwanie do stawienia czynnego oporu władzom państwowym przy użyciu siły oraz fałszywe wiadomości dotyczące sposobu działania, składu osobowego i rzekomych przywilejów członków sił zbrojnych i organów porządkowych państwa, które to wiadomości mogły wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy ludności, a następnie ulotki te rozpowszechniał publicznie”*, a następnie na podstawie art. 8 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, zastosował wobec A. C. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres do dnia 12 kwietnia 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem go wolności na okres powyżej dni 7, pomimo obiektywnego braku podstaw do uznania, że zebrany materiał dowodowy pozwala na

stwierdzenie, że wyżej wymieniony swym zachowaniem wypełnił ustawowe znamiona zarzuconego mu przestępstwa, która to okoliczność była temu prokuratorowi wiadoma, a ponadto brak było również podstawy do stosowania wobec wyżej wymienionego przepisów dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego oraz środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na podstawie przepisów wymienionego dekretu, albowiem zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w postaci zabezpieczonych ulotek nie zawierał wiadomości w rozumieniu art. 48 cyt. dekretu mając charakter wyłącznie wysoce krytycznych komentarzy o ówczesnej rzeczywistości po wprowadzeniu stanu wojennego, stanowiąc realizację jednego z podstawowych praw obywatelskich jakim jest wolność słowa, a tym samym brak było podstawy do uznania, że A. C. swym zachowaniem wypełnił ustawowe znamiona zarzuconego mu przestępstwa, do przypisania którego koniecznym było wykazanie, czego nie uczyniono, że wymienione ulotki zawierały wiadomości fałszywe, mogące poprzez treść tam zawartą wzbudzić niepokój publiczny i rozruchy, co stanowi działanie na szkodę interesu prywatnego oraz represje i poważne prześladowania ze strony A. B. jako funkcjonariusza państwa komunistycznego o znamionach zbrodni przeciwko ludzkości z powodu prowadzonej przez A. C. działalności antykomunistycznej i głoszonych przez niego poglądów sprzecznych z ówczesną linią polityczną, którymi kontestował ówczesny system społeczno - polityczny, tj. za czyn z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 102);

c) w dniu 23 stycznia 1982 r. w W. jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., będąc jednocześnie

funkcjonariuszem państwa komunistycznego, działającego w strukturach państwa komunistycznego posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, działając ze względów politycznych jako funkcjonariusz państwa komunistycznego stosującego masowe represje, w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy w postaci wprowadzenia w Polsce stanu wojennego, przyjmując w sposób sprzeczny ze zgromadzonymi dowodami w sposób niekorzystny dla A. M. przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wydał postanowienie o wszczęciu śledztwa o sygn. [...] przeciwko wyżej wymienionej o przestępstwo z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym z zastosowaniem przepisów art. 1 ust. 1 pkt. 5 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, tj. w trybie doraźnym, w tym samym dniu wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów i ogłosił je wyżej wymienionej przesłuchując ją w charakterze podejrzanej zarzucając jej popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym w zw. z art. 58 k.k. polegającego na tym, że *„w okresie od 14 grudnia 1981 r. do 13 stycznia 1982 r. w W. przestępstwem ciągłym działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami przy użyciu maszyny do pisania oraz powielacza sporządzała a następnie rozpowszechniała ulotki „Z dnia na dzień” - sygnowane przez Regionalny Komitet Strajkowy NSZZ S. [...] oraz inne ulotki nie sygnowane zawierające w swej treści wezwania do stawiania czynnego i biernego oporu władzom państwowym PRL, fałszywe wiadomości dotyczące sytuacji w kraju, sposobów działania i składu osobowego sił zbrojnych i porządkowych państwa polskiego, liczby osób internowanych po wprowadzeniu stanu wojennego na terenie kraju, które to wiadomości godziły w gotowość obronną państwa jak też mogły wywołać niepokój publiczny*

oraz rozruchy wśród ludności”, a następnie na podstawie art. 8 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego zastosował wobec A. M. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres do dnia 23 kwietnia 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem jej wolności na okres powyżej dni 7, pomimo obiektywnego braku podstaw do uznania, że zebrany materiał dowodowy pozwala na wszczęcie śledztwa wobec A. M. oraz na sporządzenie i ogłoszenie jej postanowienia o przedstawieniu zarzutów, tj. uznania, że swym zachowaniem wypełniła ona ustawowe znamiona zarzuconego jej przestępstwa, która to okoliczność była temu prokuratorowi wiadoma, a ponadto brak było również podstawy do stosowania wobec wyżej wymienionej przepisów dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego oraz środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na podstawie przepisów wymienionego dekretu, albowiem zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w postaci zabezpieczonych ulotek nie zawierał wiadomości w rozumieniu art. 48 cyt. dekretu mając charakter wyłącznie wysoce krytycznych komentarzy o ówczesnej rzeczywistości po wprowadzeniu stanu wojennego stanowiąc realizację jednego z podstawowych praw obywatelskich jakim jest wolność słowa, a tym samym brak było podstawy do uznania, że A. M. swym zachowaniem wypełniła ustawowe znamiona zarzuconego jej przestępstwa, do przypisania którego koniecznym było wykazanie, czego nie uczyniono, że wymienione ulotki zawierały wiadomości fałszywe, mogące poprzez treść tam zawartą wzbudzić niepokój publiczny i rozruchy, co stanowi działanie na szkodę interesu prywatnego oraz represje i poważne prześladowania ze strony A. B. jako funkcjonariusza państwa komunistycznego o znamionach zbrodni przeciwko ludzkości z powodu prowadzonej przez A. M. działalności

antykomunistycznej i głoszonych przez nią poglądów sprzecznych z ówczesną linią polityczną, którymi kontestowała ówczesny system społeczno - polityczny, tj. za czyn z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 102);

2. kosztami postępowania obciążyć Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Prokurator Instytutu Pamięci Narodowej Komisji ds. Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu we W. Delegatura w O. w dniu 15 listopada 2023 r. (data wpływu) złożył do Sądu Najwyższego - Izby Odpowiedzialności Zawodowej wniosek zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej A. B. prokuratora Prokuratury Okręgowej [...] w W. w stanie spoczynku za to, że:

1. w okresie od 12 do 14 stycznia 1982 r. we W., jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., będąc jednocześnie funkcjonariuszem państwa komunistycznego działającego w strukturach państwa komunistycznego posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, działając ze względów politycznych jako funkcjonariusz państwa komunistycznego stosującego masowe represje w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy w postaci wprowadzenia w Polsce stanu wojennego, przyjmując w sposób sprzeczny ze zgromadzonymi dowodami w i sposób niekorzystny dla W. B. przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów wobec wyżej wymienionego w śledztwie prowadzonym pod sygn. [...], ogłosił je W. B. i przesłuchał go w charakterze podejrzanego zarzucając mu popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym w zw. z art. 58 k.k. polegającego na tym, że „w okresie od 14 grudnia 1981 r. do 12 stycznia 1982 r.

w W. w warunkach przestępstwa ciągłego, działając w zamiarze osłabienia gotowości obronnej PRL sporządzał wspólnie z innymi osobami przy użyciu powielacza i następnie przechowywał we własnym mieszkaniu celem ich dalszego publicznego rozkolportowania ulotki NSZZ S. [...] - Regionalny Komitet Strajkowy w W. zawierające w swej treści wezwanie do stawiania czynnego oporu władzom państwowym PRL oraz fałszywe wiadomości dotyczące sposobu działania, składu osobowego i rzekomych przywilejów sił zbrojnych i porządkowych państwa, które to wiadomości mogły wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy ludności”, a następnie w dniu 14 stycznia 1982 r. na podstawie art. 8 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego zastosował wobec W. B. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres do dnia 12 kwietnia 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem go wolności na okres powyżej dni 7, pomimo obiektywnego braku podstaw do uznania, że zebrany materiał dowodowy pozwalał na stwierdzenie, że wyżej wymieniony swym zachowaniem wypełnił ustawowe znamiona zarzuconego mu przestępstwa, która to okoliczność była temu prokuratorowi wiadoma, a ponadto brak było również podstawy do stosowania wobec wyżej wymienionego przepisów dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego oraz środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na podstawie przepisów wymienionego dekretu albowiem zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w postaci zabezpieczonych ulotek nie zawierał wiadomości w rozumieniu art. 48 cyt. dekretu mając charakter wyłącznie wysoce krytycznych komentarzy o ówczesnej rzeczywistości po wprowadzeniu stanu wojennego, stanowiąc realizację jednego z podstawowych praw obywatelskich jakim jest wolność słowa, a tym samym brak było podstawy do uznania, że W. B. swym zachowaniem wypełnił ustawowe znamiona zarzuconego mu przestępstwa, do przypisania którego koniecznym było wykazanie czego nie uczyniono, że wymienione ulotki zawierały wiadomości fałszywe, mogące poprzez treść tam

zawartą wzbudzić niepokój publiczny i rozruchy, co stanowi działanie na szkodę interesu prywatnego oraz represje i poważne prześladowania ze strony A. B. jako funkcjonariusza państwa komunistycznego o znamionach zbrodni przeciwko ludzkości z powodu prowadzonej przez W. B. działalności antykomunistycznej i głoszonych przez niego poglądów sprzecznych z ówczesną linią polityczną, którymi kontestował ówczesny system społeczno - polityczny, tj. przestępstwa z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. przy zastosowaniu art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;

2. w dniu 14 stycznia 1982 r. w W., jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., będąc jednocześnie funkcjonariuszem państwa komunistycznego działającego w strukturach państwa komunistycznego posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, działając ze względów politycznych jako funkcjonariusz państwa komunistycznego stosującego masowe represje w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy w postaci wprowadzenia w Polsce stanu wojennego, przyjmując w sposób sprzeczny ze zgromadzonymi dowodami, w sposób niekorzystny dla A. C., przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów wobec wyżej wymienionego w śledztwie prowadzonym pod sygn. [...], ogłosił je A. C. i przesłuchał go w charakterze podejrzanego zarzucając mu popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym w zw. z art. 58 k.k. polegającego na tym, że *„w okresie od 14 grudnia 1981 r. do 12 stycznia 1982 r. w W. przestępstwem ciągłym, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami sporządzał przy użyciu powielacza ulotki „Z dnia na dzień” sygnowane przez NSZZ S., jak też ulotkę skierowaną do Rodaków sygnowaną przez ugrupowanie „P.” zawierającą w swej treści wezwanie do stawienia czynnego oporu władzom państwowym przy użyciu siły oraz fałszywe wiadomości dotyczące sposobu działania, składu osobowego i rzekomych przywilejów członków sił zbrojnych i organów porządkowych*

państwa, które to wiadomości mogły wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy ludności, a następnie ulotki te rozpowszechniał publicznie”, a następnie na podstawie art. 8 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego zastosował wobec A. C. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres do dnia 12 kwietnia 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem go wolności na okres powyżej dni 7, pomimo obiektywnego braku podstaw do uznania, że zebrany materiał dowodowy pozwalał na stwierdzenie, że wyżej wymieniony swym zachowaniem wypełnił ustawowe znamiona zarzuconego mu przestępstwa, która to okoliczność była temu prokuratorowi wiadoma, a ponadto brak było również podstawy do stosowania wobec wyżej wymienionego przepisów dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego oraz środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na podstawie przepisów wymienionego dekretu, albowiem zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w postaci zabezpieczonych ulotek nie zawierał wiadomości w rozumieniu art. 48 cyt. dekretu, mając charakter wyłącznie wysoce krytycznych komentarzy o ówczesnej rzeczywistości po wprowadzeniu stanu wojennego, stanowiąc realizację jednego z podstawowych praw obywatelskich jakim jest wolność słowa, a tym samym brak było podstawy do uznania, że A. C. swym zachowaniem wypełnił ustawowe znamiona zarzuconego mu przestępstwa, do przypisania którego koniecznym było wykazanie czego nie uczyniono, że wymienione ulotki zawierały wiadomości fałszywe, mogące poprzez treść tam zawartą wzbudzić niepokój publiczny i rozruchy, co stanowi działanie na szkodę interesu prywatnego oraz represje i poważne prześladowania ze strony A. B., jako funkcjonariusza państwa komunistycznego, o znamionach zbrodni przeciwko ludzkości z powodu prowadzonej przez A. C. działalności antykomunistycznej i głoszonych przez niego poglądów sprzecznych z ówczesną linią polityczną, którymi kontestował ówczesny system społeczno - polityczny, tj. przestępstwa z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. przy

zastosowaniu art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;

3. w dniu 23 stycznia 1982 r. w W., jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., będąc jednocześnie funkcjonariuszem państwa komunistycznego działającego w strukturach państwa komunistycznego posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, działając ze względów politycznych jako funkcjonariusz państwa komunistycznego stosującego masowe represje w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy w postaci wprowadzenia w Polsce stanu wojennego, przyjmując w sposób sprzeczny ze zgromadzonymi dowodami w sposób niekorzystny dla A. M. przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wydał postanowienie o wszczęciu śledztwa o sygn. [...] przeciwko wyżej wymienionej o przestępstwo z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym z zastosowaniem przepisów art. 1 ust. 1 pkt. 5 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, tj. w trybie doraźnym, w tym samym dniu wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów i ogłosił je wyżej wymienionej przesłuchując ją w charakterze podejrzaney, zarzucając jej popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym w zw. z art. 58 k.k. polegającego na tym, że *„w okresie od 14 grudnia 1981 r. do 13 stycznia 1982 r. w W. przestępstwem ciągłym działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami przy użyciu maszyny do pisania oraz powielacza sporządzała a następnie rozpowszechniała ulotki „Z.” - sygnowane przez Regionalny Komitet Strajkowy NSZZ S. [...] oraz inne ulotki nie sygnowane zawierające w swej treści wezwania do stawiania czynnego i biernego oporu władzom państwowym PRL, fałszywe wiadomości dotyczące sytuacji w kraju, sposobów działania i składu osobowego sił zbrojnych i porządkowych państwa polskiego, liczby osób internowanych po wprowadzeniu stanu wojennego na terenie kraju, które to wiadomości godziły w gotowość obronną państwa jak też mogły wywołać*

niepokój publiczny oraz rozruchy wśród ludności”, a następnie na podstawie art. 8 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego zastosował wobec A. M. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres do dnia 23 kwietnia 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem jej wolności na okres powyżej dni 7 pomimo obiektywnego braku podstaw do uznania, że zebrany materiał dowodowy pozwalał na wszczęcie śledztwa wobec A. M. oraz na sporządzenie i ogłoszenie jej postanowienia o przedstawieniu zarzutów, tj. uznania, że swym zachowaniem wypełniła ona ustawowe znamiona zarzuconego jej przestępstwa, która to okoliczność była temu prokuratorowi wiadoma, a ponadto brak było również podstawy do stosowania wobec wyżej wymienionej przepisów dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego oraz środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na podstawie przepisów wymienionego dekretu albowiem zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w postaci zabezpieczonych ulotek nie zawierał wiadomości w rozumieniu art. 48 cyt. dekretu mając charakter wyłącznie wysoce krytycznych komentarzy o ówczesnej rzeczywistości po wprowadzeniu stanu wojennego stanowiąc realizację jednego z podstawowych praw obywatelskich jakim jest wolność słowa, a tym samym brak było podstawy do uznania, że A. M. swym zachowaniem wypełniła ustawowe znamiona zarzuconego jej przestępstwa, do przypisania którego koniecznym było wykazanie czego nie uczyniono, że wymienione ulotki zawierały wiadomości fałszywe, mogące poprzez treść tam zawartą wzbudzić niepokój publiczny i rozruchy, co stanowi działanie na szkodę interesu prywatnego oraz represje i poważne prześladowania ze strony A. B. jako funkcjonariusza państwa komunistycznego o znamionach zbrodni przeciwko ludzkości z powodu prowadzonej przez A. M. działalności antykomunistycznej i głoszonych przez nią poglądów sprzecznych z ówczesną linią polityczną, którymi kontestowała ówczesny system społeczno - polityczny, tj. przestępstwa z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. przy zastosowaniu art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia

1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Prokurator Prokuratury Okręgowej [...] w W. w stanie spoczynku A. B. w odpowiedzi na doręczony mu wniosek nie złożył pisemnych wyjaśnień, ani też nie stawiał się na posiedzenie celem złożenia wyjaśnień, pomimo prawidłowego zawiadomienia o jego terminie.

Z uzasadnienia wniosku oraz materiału dowodowego zgromadzonego w załączonych do niego akt śledztwa o sygn. [...] prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Delegatura w O. wynika, iż A. B. jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W. w sprawie o sygn. akt [...] w dniu 12 stycznia 1982 r., przed przesłuchaniem podejrzanego i wszczęciem śledztwa, wydał trybie art. 267 k.p.k. z 1969 r., postanowienie o przedstawieniu zarzutów W. B., zarzucając mu popełnienie przestępstwa polegającego na tym, że *„w okresie od 14 grudnia 1981 r. do 12 stycznia 1982 r. w W. w warunkach przestępstwa ciągłego, działając w zamiarze osłabienia gotowości obronnej PRL sporządzał wspólnie z innymi osobami przy użyciu powielacza i następnie przechowywał we własnym mieszkaniu celem ich dalszego publicznego rozkolportowania ulotki NSZZ S. Region [...] - Regionalny Komitet Strajkowy w W. zawierające w swej treści wezwanie do stawiania czynnego oporu władzom państwowym PRL oraz fałszywe wiadomości dotyczące sposobu działania, składu osobowego i rzekomych przywilejów sił zbrojnych i porządkowych państwa, które to wiadomości mogły wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy ludności tj. popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym w zw. z art. 58 k.k.”* W dniu 14 stycznia 1982 r. o godz. 16.30 podprokurator A. B. postanowienie o przedstawieniu zarzutów ogłosił W. B., przesłuchał go w charakterze podejrzanego, po czym wydał postanowienie o jego tymczasowym aresztowaniu do dnia 12 kwietnia 1982 r. W uzasadnieniu postanowienia stwierdził, iż *„zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania uzasadnione jest prowadzeniem postępowania przeciwko W. B. w trybie postępowania doraźnego. Brak jest natomiast okoliczności wymienionych w art. 218 k.p.k.”* Postanowieniem z dnia 18 marca 1982 r. materiały

dotyczące W. B. zostały wyłączone do odrębnego postępowania z uwagi na „*opinię biegłych lekarzy psychiatrów z 16 marca 1982 r. zalecającą skierowanie podejrzanego W. B. na obserwację psychiatryczną.*”

W tym samym śledztwie podprokurator A. B. w dniu 14 stycznia 1982 r. sporządził i ogłosił postanowienie o przedstawieniu zarzutów A. C., zarzucając mu że: „*w okresie od 14 grudnia 1981 r. do 12 stycznia 1982 r. w W. przestępstwem ciągłym, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami sporządzał przy użyciu powielacza ulotki „Z.” sygnowane przez NSZZ S., jak też ulotkę skierowaną do Rodaków sygnowaną przez ugrupowanie „P.” zawierające w swej treści wezwanie do stawienia czynnego oporu władzom państwowym przy użyciu siły oraz fałszywe wiadomości dotyczące sposobu działania, składu osobowego i rzekomych przywilejów członków sił zbrojnych i organów porządkowych państwa, które to wiadomości mogły wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy ludności, a następnie ulotki te rozpowszechniał publicznie tj. popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym w zw. z art. 58 k.k.*”. Po ogłoszeniu zarzutu podprokurator A. B. przesłuchał podejrzanego w godzinach od 19.50 do 21.50, po czym wydał postanowienie o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania do 12 kwietnia 1982 r. W uzasadnieniu postanowienia stwierdził, iż „*zastosowanie tymczasowego aresztowania uzasadnione jest prowadzeniem postępowania w trybie doraźnym. Brak natomiast przesłanek z art. 218 k.p.k.*”

W dniu 23 stycznia 1982 r. podprokurator A. B. wydał postanowienie o wszczęciu śledztwa (oznaczonego sygn. akt [...]) przeciwko A. M. o czyny z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu Rady Państwa PRL z dnia 12 grudnia 198 r. o stanie wojennym. Jednocześnie na podstawie art. 1 ust. 1 pkt. 5 dekretu Rady Państwa PRL z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego postanowił prowadzić śledztwo w trybie doraźnym. W uzasadnieniu postanowienia stwierdził, iż „*w oparciu o zebrane przez KW MO w W. materiały śledztwa prowadzonego w trybie doraźnym w sprawie produkowania rozpowszechniania ulotek tak sygnowanych przez NSZZ S. Regionalny Komitet Strajkowy w W. zawierające*

falszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny rozruchy jak też godzące w obronność państwa polskiego ustalono, że jedną z osób zajmujących się tego rodzaju działalnością jest studentka Wydziału Historii Uniwersytetu cyw. A. M.. Działalność tą wymieniona prowadziła po dniu 13 grudnia 1981 roku. W tym stanie rzeczy mając na uwadze, że działalność taka wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu Rady Państwa o stanie wojennym i wysoką szkodliwość społeczną tego rodzaju działalności w sprawie tej należy wszcząć śledztwo i prowadzić je w trybie doraźnym”

W dniu 23 stycznia 1982 r. podprokurator A. B. ogłosił A. M. postanowienie o przedstawieniu zarzutów, zarzucając jej, że : *„w okresie od 14 grudnia 1981 r. do 13 stycznia 1982 r. w W. przestępstwem ciągłym działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami przy użyciu maszyny do pisania oraz powielacza sporządzała a następnie rozpowszechniała ulotki „Z.” - sygnowane przez Regionalny Komitet Strajkowy NSZZ S. [...] oraz inne ulotki nie sygnowane zawierające w swej treści wezwania do stawiania czynnego i biernego oporu władzom państwowym PRL, fałszywe wiadomości dotyczące sytuacji w kraju, sposobów działania i składu osobowego sił zbrojnych i porządkowych państwa polskiego, liczby osób internowanych po wprowadzeniu stanu wojennego na terenie kraju, które to wiadomości godziły w gotowość obronną państwa jak też mogły wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy wśród ludności tj. popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu Rady Państwa PRL z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym”.*

Po przesłuchaniu podejrzanej w dniu 23 stycznia 1982 r. wydał postanowienie o zastosowaniu wobec niej tymczasowego aresztowania do 23 kwietnia 1982 r. W uzasadnieniu postanowienia stwierdził, że *„tymczasowe aresztowanie uzasadnione jest przepisem art. 217 § 1 pkt 4 k.p.k. i art. 8 dekretu Rady Państwa z dnia 12.12.1981 o postępowaniach szczególnych, albowiem sprawa prowadzona jest w trybie doraźnym a stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jest wysoki.”*

Po przeprowadzeniu rozprawy sądowej wskutek skierowanych odrębnie aktów oskarżenia przeciwko W. B. oraz przeciwko A. B., A. C., R. P., W. K., A. M., A. Ś. i

H. S., Sąd [...] Okręgu Wojskowego w W. wyrokiem z dnia 24 września 1982 r., w sprawie o sygn. akt [...] uznał:

1. W. B. za winnego tego, że „w okresie od 4 do 11 stycznia 1982 r. w W., działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami sporządzał, przechowywał i kolportował wydane drukiem nielegalnego wydawnictwa Regionalnego Komitetu Strajkowego NSZZ „S.” pt. „Z.” noszące nr 12, 13, 14, 15 i 16 oraz daty 3-4, 4-6, 8-09, 10-11 o 11-12 stycznia 1982 r. oraz ulotki pt. „R.1” i „R.2” , a nadto sporządził na maszynie do pisania kilkanaście sztuk pism pt. „L.”, które to druki w swej treści zawierały część informacji fałszywych mogących wzbudzić niepokój publiczny lub rozruchy, zaś list gończy zawierał sformułowania lżące i poniżające naczelne organy PRL czym dopuści się przestępstwa określonego w art. 48 ust. 2 i 4 dekretu z 12.12.1981 r. o stanie wojennym w zb. z art. 270 § 1 k.k.”(z 1969 r.) i za to na podstawie art. 270 § 1 k.k. (z 1969 r.) skazał go na karę 3 lat pozbawienia wolności, na poczet której zaliczył mu okres jego tymczasowego aresztowania od 12 stycznia 1982 r.;
2. A. C. za winnego tego, że „w okresie między 4 a 11 stycznia 1982 r. w mieszkaniu W. B. w W., wziął udział wspólnie z innymi osobami w sporządzaniu w celu rozpowszechnienia jednego numeru nielegalnego wydawnictwa Regionalnego Komitetu Strajkowego NSZZ „ S.”, który w swej treści zawierał część informacji fałszywych mogących wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, tj. popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 3 dekretu a dnia 12.12.81 r. o stanie wojennym” i za to na podstawie powołanego przepisu skazał go na karę 1 roku pozbawienia wolności, na poczet której zaliczył okres jego tymczasowego aresztowania od 12.01.82 do 24.09.82 r.;
3. A. M. (a także R. P., W. K. i H. S.) za winną tego, że „w okresie od 4 do 11 stycznia 1982 r. w W., działając wspólnie i w porozumieniu z W. B. i innymi osobami sporządzali drukiem i rozpowszechniali kilka kolejnych numerów wydawnictwa Regionalnego Komitetu Strajkowego NSZZ „S.” pt. : „Z dnia na dzień” o nr 12, 13, 14, 15 i 16 i datach 3-4, 5-6 i 10-11 i 11-12 stycznia 1982 r. oraz ulotki pt. „R.1,” i „R.2”, które w swej treści zawierały część informacji fałszywych mogących wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, tj. popełnienia

przestępstwa z art. 48 ust. 2 i 4 dekretu o stanie wojennym” i za to na podstawie art. 48 ust. 4 dekretu z dnia 12.12.81 r o stanie wojennym skazał ją na karę 1 roku pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na 2 lata próby oraz na jej poczet zaliczył okres tymczasowego aresztowania od 23 stycznia 1982 r. do 24 września 1982 r.

Od powyższego wyroku rewizje do Sądu Najwyższego - Izby Wojskowej w Warszawie złożyli: oskarżony W. B. i W. K. oraz Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w W. - na niekorzyść W. B., A. B., A. C., R. P. i W. K. z zarzutem rażącej niewspółmiernej łagodności kar im wymierzonych. Wobec cofnięcia przez zastępcę Naczelnego Prokuratora Wojskowego rewizji wniesionej na niekorzyść W. B., Sąd Najwyższy – Izba Wojskowa postanowieniem z dnia 15 listopada 1982 r. rewizję w tej części pozostawił bez rozpoznania. Natomiast wyrokiem z dnia 18 listopada 1982 r. sygn. akt Rw. 995/82 wszystkich pozostałych wniesionych rewizji nie uwzględnił i zaskarżony wyrok utrzymał w mocy z tym, że z urzędu poprawił podstawę prawną wymiaru kary pozbawienia wolności oskarżonemu W. B. i oskarżonemu A. B. z art. 270 § 1 k.k. (z 1969 r.) na art. 48 ust. 4 dekretu z dnia 12.12.1981 r. o stanie wojennym.

Sąd [...] Okręgu Wojskowego w W. postanowieniami z dnia 26 lipca 1983 r. sygn. akt [...], na podstawie art. 1 pkt 1 i art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 1983 r. o amnestii (Dz.U. Nr 39, poz. 177) darował w całości orzeczoną wobec W. B. karę 3 lat pozbawienia wolności oraz zarządził jego zwolnienie z Zakładu Karnego w Ł., a także darował w całości orzeczoną wobec A. C. karę 1 roku pozbawienia wolności.

Po zmianie ustrojowej w Polsce Naczelnny Prokurator Wojskowy złożył do Sądu Najwyższego rewizję nadzwyczajną na korzyść wszystkich skazanych zarówno od wyroku Sądu [...] Okręgu Wojskowego w W. z dnia 24 września 1982 r., sygn. [...], jak również utrzymującego go w mocy wyroku Izby Wojskowej Sądu Najwyższego z 11 listopada 1982, sygn. akt Rw. 995/82.

Sąd Najwyższy – Izba Wojskowa wyrokiem z 21 września 1995 r., w sprawie o sygn. akt WRN 75/92 w następstwie uwzględnienia rewizji nadzwyczajnej - oba

zaskarżone wyroki zmienił w ten sposób, że wszystkie skazane nimi osoby uniewinnił od popełnienia przypisanych im przestępstw, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

W uzasadnieniu Sąd Najwyższy stwierdził m.in., że „skazanie wszystkich oskarżonych nastąpiło z obrazą prawa materialnego (art. 48 ust. 2, 3 i 4 cyt. dekretu oraz art. 270 § 1 k.k.). Sąd Najwyższy uznał nadto, że „poza sporem jest, iż ww. osoby sporządzały, przechowywały i kolportowały wydawane drukiem nielegalne wydawnictwa sygnowane nazwą Regionalnego Komitetu Strajkowego NSZZ „S.” oraz określonej treści ulotki „R.1”, „R.2”, „L.”. Zdecydowana większość z nich miała charakter wysoce krytycznych komentarzy o ówczesnej rzeczywistości, po wprowadzeniu stanu wojennego, część z nich po prostu „mijała się z prawdą obiektywną”. To ostatnie jednak stanowiło realizację jednego z podstawowych praw obywatelskich (wolność słowa), z tego też względu społecznie było aprobowane. Tymczasem dla przypisania oskarżonym przestępstwa kwalifikowanego z art. 48 ust. 2, 3 i 4 dekretu jako przestępstwa umyślnego konieczne było udowodnienie (a czego oba sądy nie uczyniły) oskarżonym, iż mieli oni świadomość rozpowszechniania wiadomości fałszywych mogących poprzez treść tam zawartą wzbudzić niepokój publiczny bądź rozruchy. Zatem każdy z nich swoim działaniem nie wyczerpał znamion przestępstwa określonego w art. 48 ust. 2, 3 i 4 cyt. dekretu. Nadto skazanie W. B. i A. B. również nastąpiło z obrazą przepisu art. 270 § 1 k.k., albowiem wysoce naganna treść ulotki „L.” skierowana była przeciwko osobie kierującej Wojskową Radą Ocalenia Narodowego, która jako całość de facto była organem poza konstytucyjnym i nie korzystała z ochrony prawnej przewidzianej normą art. 270 § 1 k.k. Stąd obaj oskarżeni swoim czynem nie wyczerpali ustawowych znamion art. 270 § 1 k.k.”

Postanowieniem z dnia 15 lutego 1996 r. Sąd [...] Okręgu Wojskowego w W. w sprawie o sygn. akt [...] zasądził od Skarbu Państwa – Departamentu Finansów Ministerstwa Obrony Narodowej na rzecz W. B. kwotę 42 000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia na niesłuszne skazanie.

Z akt osobowych A. B. ustalono, że [...].

Sąd Najwyższy – Izba Odpowiedzialności Zawodowej zważył, co następuje.

Wniosek Prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej Komisji ds. Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Delegatura w O. o zezwolenie na pociągnięcie A. B. prokuratora Prokuratury Okręgowej [...] w Warszawie w stanie spoczynku do odpowiedzialności karnej zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z treścią art. 55 § 1 u.S.N. sędzia Sądu Najwyższego nie może być pozbawiony wolności ani pociągnięty do odpowiedzialności karnej bez zezwolenia sądu dyscyplinarnego. W orzecznictwie przyjmuje się, iż sędzia sądu wojskowego, w odniesieniu do czynów, które według zarzutów miał popełnić w czasie sprawowania swojego urzędu, w tym zwłaszcza pozostających w związku z wykonywaniem funkcji jurysdykcyjnej, zachowuje immunitet określony w art. 181 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i w art. 30 § 1 ustawy z dnia 2 sierpnia 1997 r. - Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1676 ze zm.) także wtedy, kiedy kwestia pociągnięcia go za nie do odpowiedzialności karnej aktualizuje się dopiero po zakończeniu sprawowania przez niego urzędu, nawet gdy nie korzysta ze statusu sędziego w stanie spoczynku (postanowienie SN z 15.03.2011 r., WZ 8/11, OSNKW 2011, nr 7, poz. 57).

Sąd dyscyplinarny w postępowaniu o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej ma obowiązek dokonać oceny przedłożonych przez wnioskodawcę dowodów, z uwzględnieniem przede wszystkim reguł wynikających z art. 7 k.p.k., czy dostatecznie uzasadniają podejrzenie popełnienia przestępstwa przez sędziego. Ocena taka nie powinna jednak wykraczać poza granice dostatecznie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa. Sąd ma obowiązek ocenić czy wersja przedstawiona przez oskarżyciela jest dostatecznie uprawdopodobniona. Rozpoznający wniosek o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego, sąd dyscyplinarny nie ma obowiązku, a nawet prawa, do ustalenia winy sędziego, którego taki wniosek dotyczy, albowiem może ona być ustalona jedynie przez sąd powszechny w postępowaniu karnym, prowadzonym według reguł określonych w Kodeksie postępowania karnego

(uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2012, sygn. akt SNO 3/12, Lex nr: 1228696; tak też: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2016 r., sygn. akt SNO 29/16).

Przez „dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa”, o którym mowa w art. 80 § 2c, ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. 2019.52, z późn. zm.), - który to przepis, w tym wypadku ma odpowiednie zastosowanie na podstawie art. 10 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r., o Sądzie Najwyższym (Dz. U. 2018.5 z późn. zm.), - należy rozumieć taką sytuację, gdy zebrane w sprawie dowody wskazują w sposób dostateczny na to, że sędziemu można postawić zarzut popełnienia przestępstwa. Jest przy tym oczywiste, że nie wystarcza samo przypuszczenie, iż było tak, jak twierdzi się we wniosku o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, ale nie jest też wymagane przekonanie o winie sędziego. Postępowanie o uchylenie immunitetu sędziowskiego poprzez wyrażenie zgody na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, nie jest bowiem postępowaniem rozstrzygającym o jego odpowiedzialności karnej, a więc sąd dyscyplinarny nie musi mieć pewności, że przestępstwo zarzucane sędziemu we wniosku faktycznie zostało przez niego popełnione" (uchwała Sądu Najwyższego z 16 maja 2018 r. sygn. akt SNO 18/18, Lex nr: 2515772). W orzecznictwie Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego podkreśla się także, iż sformułowanie „dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa” jest niedookreślone, zatem ocena, czy spełniona została opisana nim przesłanka, zawsze zależy od konkretnych okoliczności sprawy (por. np. uchwała Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z dnia 18 października 2004 r., SNO 40/04, OSNSD 2004, Nr 2, poz. 33). Jednakże podejrzenie popełnienia przestępstwa musi być w pełni uzasadnione, nie nasuwające żadnych istotnych wątpliwości ani zastrzeżeń, zarówno co do popełnienia czynu jak i zaistnienia wszystkich znamion konkretnego typu przestępstwa (por. np. uchwały Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego: z dnia 8 maja 2007 r., SNO 21/07, OSNSD 2007, poz. 38, z dnia 27 stycznia 2009 r., SNO 95/08, OSNSD 2009, poz. 24, z dnia 20 lipca 2011 r., SNO 32/11).

W ocenie Sądu Najwyższego – Izby Odpowiedzialności Zawodowej zebrane w sprawie dowody dostatecznie uzasadniają podejrzenie popełnienia przez A. B. prokuratora Prokuratury Okręgowej [...] w W. w stanie spoczynku przestępstw opisanych we wniosku Prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej Komisji ds. Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Delegatura w O. (dalej jako: „prokuratora IPN”) o zezwolenie na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 102), zbrodniami komunistycznymi, są czyny popełnione przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r. polegające na stosowaniu represji lub innych form naruszania praw człowieka wobec jednostek lub grup ludności bądź w związku z ich stosowaniem, stanowiące przestępstwa według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie ich popełnienia.

Podmiotem zbrodni komunistycznej może być więc jedynie funkcjonariusz państwa komunistycznego, zaś od strony przedmiotowej warunkiem jego odpowiedzialności jest popełnienie przez niego w powyższym okresie czynów(u) polegających na stosowaniu represji lub innych form naruszania praw człowieka wobec jednostek lub grup ludności bądź w związku z ich stosowaniem, które to czyny muszą jednocześnie stanowić przestępstwa(o) według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie ich popełnienia.

Od strony podmiotowej przesłanki odpowiedzialności dyscyplinarnej i karnej sędziego za zbrodnię komunistyczną dookreślone zostały przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 19 września 2023 r. (II ZZZP 2/22, LEX nr 3605097), zgodnie z którą:

1. a) błąd w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego czy też oceny dowodów, jeżeli nie stanowi rażącej i oczywistej obrazy przepisów prawa, jako zachowanie mieszczące się w istocie sprawowania wymiaru sprawiedliwości (zwłaszcza w modelu dwuinstancyjnego postępowania uzupełnionego o instytucje nadzwyczajnych środków zaskarżenia) i przez to legalne, nie może

być podstawą do pociągnięcia członka składu orzekającego do odpowiedzialności dyscyplinarnej i karnej (arg. ex. art. 107 § 1 pkt 1 -3 u.s.p.),

b) jeżeli zachowanie sędziego, które odpowiada znamionom typu deliktu dyscyplinarnego określonego w art. 107 § 1 u.s.p., dotyczy błędu w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego czy też oceny dowodów, to nie stanowi ono przewinienia dyscyplinarnego (art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., art. 76 § 6 pkt 1 u.S.N, art. 37 § 4 pkt 1 u.s.w.) i nie może jednocześnie stanowić przestępstwa.

c) brak odpowiedzialności dyscyplinarnej, jak i będący tego konsekwencją brak ewentualnej odpowiedzialności karnej, o jakich mowa w pkt I lit. a i lit. b, nie obejmuje sytuacji wyjątkowych, w których w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości:

- dochodzi do popełnienia przez sędziego w trakcie orzekania tzw. zbrodni sądowej, czyli czynu sprowadzającego się do umyślnego, w formie zamiaru bezpośredniego, zachowania polegającego na wymierzeniu przez niego (sąd z nim w składzie) kary w postępowaniu prowadzonym z naruszeniem fundamentalnych, powszechnie uznanych zasad normujących postępowanie karne, jak również kardynalnych zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej;
- sędzia dopuścił się innego przestępstwa (np. przekupstwo, sfalszowanie dokumentu, zmuszenie do określonego zachowania);
- sędzia podejmuje w złej wierze działania, dla których sprawowanie wymiaru sprawiedliwości ma stanowić jedynie pozorne uzasadnienie;
- sędzia w sposób arbitralny i pozbawiony jakichkolwiek podstaw faktycznych i prawnych odmawia udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

Powołana wyżej uchwała ma również odpowiednie zastosowanie do funkcjonariuszy państwa komunistycznego będących prokuratorami.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy stwierdzić należy, iż wszystkie czyny opisane we wniosku prokuratora IPN popełnione zostały w dniach od 12 do 23 stycznia do 1982 roku, a więc okresie od dnia 8 listopada 1917 roku do dnia 31 lipca 1990 roku, zaś A. B. jako prokurator - był funkcjonariuszem publicznym w myśl art. 120 § 11 k.k. z 1969 r. Natomiast zgodnie z art. 2 ust. 2 cyt. wyżej ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, funkcjonariuszem państwa komunistycznego w jej rozumieniu jest funkcjonariusz publiczny, a także osoba, która podlegała ochronie równej ochronie funkcjonariusza publicznego, w szczególności funkcjonariusz państwowy oraz osoba pełniąca funkcję kierowniczą w organie statutowym partii komunistycznych.

Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, a w szczególności wyrok Sądu Najwyższego – Izby Wojskowej z 21 września 1995 r., sygn. akt WRN 75/92, dostatecznie uzasadnia podejrzenie popełnienia przez A. B. – wówczas podprokuratora Wojskowego Sądu Garnizonowego w W. – przestępstwa z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. Przypomnieć należy, iż powołanym wyżej wyrokiem W. B., A. C. i A. M. zostali uniewinnieni od popełnienia przestępstw, które im zarzucił podprokurator A. B. w postanowieniach o przedstawieniu zarzutów. Sąd Najwyższy – Izba Wojskowa uzasadnieniu wymienionego wyżej wyroku jednoznacznie stwierdził, że skazanie (a więc także przedstawienie zarzutów) m.in. W. B., A. C. i A. M. nastąpiło z obrazą prawa materialnego, albowiem nie wyczerpali oni swoim działaniem znamion przestępstwa określonego w art. 48 ust. 2, 3 i 4 cyt. dekretu o stanie wojennym. Zdecydowana większość sporządzanych, przechowywanych i kolportowanych przez nich ulotek miała charakter wysoce krytycznych komentarzy o ówczesnej rzeczywistości, po wprowadzeniu stanu wojennego, część z nich po prostu „mijała się z prawdą obiektywną”. To ostatnie jednak stanowiło realizację jednego z podstawowych praw obywatelskich (wolność słowa), z tego też względu społecznie było aprobowane. Tymczasem dla przypisania przestępstwa kwalifikowanego z art. 48 ust. 2, 3 i 4 dekretu o stanie wojennym, jako przestępstwa umyślnego konieczne było udowodnienie (a czego nie uczyniono), iż sprawcy mieli oni świadomość rozpowszechniania wiadomości fałszywych mogących poprzez treść tam zawartą wzbudzić niepokój publiczny bądź rozruchy.

Dodatkowo należy podkreślić, iż podprokurator A. B. zarzucił W. B., A. C. i A. M., iż ich czyny także wyczerpują znamiona przestępstwa z art. 48 ust. 1 dekretu o stanie wojennym, zgodnie z którym „Kto w celu osłabienia gotowości obronnej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej rozpowszechnia wiadomości mogące gotowość tą osłabić, podlega karze pozbawienia od roku do lat 8”. Przestępstwo opisane w powołanym przepisie mogło być popełnione jedynie w zamiarze bezpośrednim (kierunkowym), który nie znajdował żadnego potwierdzenia w zgromadzonym wówczas materiale dowodowym, a w szczególności w wyjaśnieniach podejrzanych. Potwierdzeniem oczywistej bezpodstawności zarzutu w tym zakresie jest też fakt, iż przepis został pominięty przez sądy wojskowe obu instancji w kwalifikacji prawnej czynów przypisanych oskarżonym (wówczas) w wyrokach.

Z treści postanowień o przedstawieniu zarzutów oraz o zastosowaniu wobec W. B., A. C. i A. M. tymczasowego aresztowania nie wynika, iż oczywiście bezpodstawne zakwalifikowanie ich zachowania, jako przestępstwa art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu o stanie wojennym było następstwem błędnych ustaleń faktycznych lub błędnej wykładni tychże przepisów, co stanowiłoby okoliczność wyłączającą odpowiedzialność dyscyplinarną i karną podprokuratora A. B..

Konkludując stwierdzić należy, iż zachowanie podprokuratora A. B. polegające na wydaniu postanowienia o wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym (w stosunku do A. M.), postanowień o przedstawieniu zarzutów popełnienia przestępstw z art. 48 ust. 1, 2, 3 i 4 dekretu o stanie wojennym, które nie zostały popełnione oraz zastosowanie na tej podstawie tymczasowego aresztowania wobec W. B., A. C. i A. M. może być ocenione także jako przekroczenie uprawnień.

Wprawdzie przekroczenie uprawnień wymaga wykazania, że podjęte przez sprawcę zachowanie nie wchodziło w zakres jego kompetencji i równocześnie wskazania na powiązanie formalne i merytoryczne z tymi kompetencjami, a może to z reguły zachodzić tylko w dziedzinie tej działalności służbowej i obejmować tylko te czynności, które mają charakter służbowy i dotyczą osób lub dóbr, w stosunku do których sprawca występuje jako funkcjonariusz publiczny, jednak przekroczenie uprawnień może także polegać na podjęciu działania wprawdzie w ramach

kompetencji, lecz niezgodnie z prawnymi warunkami podjętej przez funkcjonariusza publicznego czynności (wyrok SN z dnia 8.05.2007 r., IV KK 93/07, LEX nr 265807).

Dla dokonania oceny strony podmiotowej zachowania A. B. (wówczas podprokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W.) w dniach od 12 do 23 stycznia 1982 roku, przez pryzmat pozostałych przesłanek niezbędnych do przypisania mu zbrodni komunistycznej opisanej we wniosku prokuratora IPN, konieczna jest rekonstrukcja stanu prawnego obowiązującego w czasie stanu wojennego (w zakresie prawa procesowego i materialnego).

W okresie stanu wojennego wprowadzonego z dniem 13 grudnia 1981 r. obowiązywały trzy dekrety sygnowane datą 12 grudnia 1981 r., a uchwalone przez Radę Państwa, mające bardzo istotne znaczenie dla zwalczania ówczesnej opozycji:

1. dekret z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154), który wprowadził m.in.:
 - instytucję internowania obywatela na podstawie nie podlegającej kontroli sądowej decyzji komendantów wojewódzkich milicji obywatelskiej, w oparciu o swobodne uznanie, iż może on nie przestrzegać porządku prawnego albo prowadzić działalność zagrażającą bezpieczeństwu lub obronności kraju - służącą do izolacji w pierwszych dniach stanu wojennego liderów NSZZ „S.”,
 - przepis penalizujący udział w działalności stowarzyszenia, związku zawodowego, zrzeszenia lub organizacji, których działalność została zawieszona oraz zachowania związane organizacją albo kierowaniem strajkiem lub akcją protestacyjną (art. 46 ust 1 – 6),
 - nowe przepisy (art. 47 ust. 1, art. 48 ust. 1-4), mające służyć do zwalczania wszelkiej wrogiej działalności o charakterze polityczno-agitatorskim przeciwko ustrojowi i władzy,
 - przepisy zaostrzające i usztywniające wymiar kary m.in. za czyny polegające na wyrabianiu lub posiadaniu radiowego aparatu nadawczego bez zezwolenia

(można było orzec tylko jeden rodzaj kary, a mianowicie karę 5 lat pozbawienia wolności),

- przepisy upoważniające właściwe organy administracji państwowej do wprowadzenia ograniczenia swobody poruszania się osób, polegające na nakazie lub zakazie przebywania albo opuszczania w określonym czasie oznaczonych miejsc, obiektów i obszarów ("godzina milicyjna"),

- upoważnienie dla Ministra Spraw Wewnętrznych, do wprowadzenia w drodze rozporządzenia, obowiązku uprzedniego uzyskania zezwolenia na zmianę miejsca pobytu stałego i pobytu czasowego, polegającą na przeniesieniu się do innej miejscowości oraz zameldowania się przed upływem 12 godzin od chwili przybycia do określonej miejscowości,

- zakaz uprawiania turystyki oraz sportów żeglarskich i wioślarskich na morskich wodach wewnętrznych i terytorialnych,

- zakaz zwoływania i odbywania wszelkiego rodzaju zgromadzeń, a także organizowania i przeprowadzania publicznych imprez artystycznych, rozrywkowych i sportowych oraz zbiórek publicznych bez zezwolenia właściwego organu administracji państwowej,

- zawieszenie prawa do strajków i akcji protestacyjnych,

- zawieszenie działalności samorządów załóg przedsiębiorstw (zakładów) państwowych,

- upoważnienie dla Rady Ministrów, do wprowadzenia w drodze rozporządzenia, cenzury przesyłek pocztowych i korespondencji telekomunikacyjnej oraz kontroli rozmów telefonicznych,

- uprawnione dla organów cenzury do zatrzymywania w całości lub w części przesyłek pocztowych i korespondencji telekomunikacyjnej oraz do kontroli i przerywania rozmów telefonicznych,

2. dekret z 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (Dz. U. Nr 29, poz. 156), który m.in. wprowadził:

- szczególny tryb postępowania, jakim był tryb doraźny, będący najdotkliwszym obostrzeniem o charakterze procesowym oraz podstawą do stosowania szybkich i surowych represji karnych. Charakteryzował się bowiem skróceniem do minimum czasu potrzebnego na przeprowadzenie poszczególnych czynności w postępowaniach przygotowawczych i procesowych. Postępowanie przygotowawcze miało być ukończone nie później niż w ciągu 15 dni, a w sprawach zawiłych w ciągu 30 dni (art. 7 dekretu). Z 7 do 3 dni skrócono czas przysługujący obrońcom na przeglądanie akt sprawy w postępowaniu przygotowawczym przed datą końcowego zaznajomienia podejrzanego z materiałami postępowania, a także czas na wniesienie przez prokuratora do sądu aktu oskarżenia. Prezesi sądów byli zobowiązani do wyznaczenia terminu pierwszej rozprawy bądź posiedzenia w ciągu 5 dni od otrzymania aktu oskarżenia lub uzupełnienia braków (art. 9 ust. 1). W postępowaniu procesowym skrócono zaś termin na składanie przez oskarżonego wniosków dowodowych z 7 do 3 dni od otrzymania odpisu aktu oskarżenia (porównaj art. 9 ust. 3 dekretu i art. 302 § 1 k.p.k. z 1969 r.), czas pomiędzy doręczeniem zawiadomienia o terminie rozprawy a terminem rozprawy skrócono do 1 dnia (art. 9 ust. 3 dekretu). Ponadto w sprawach rozpatrywanych w trybie doraźnym obligatoryjnie miał być stosowany tymczasowy areszt (art. 8 ust. 1 dekretu). Najdotkliwszym obostrzeniem o charakterze procesowym w trybie doraźnym był brak możliwości wniesienia rewizji od wyroku skazującego (art. 13 ust. 3 dekretu). Oskarżony mógł jedynie wnioskować do Sądu Najwyższego o wznowienie postępowania lub też złożyć do Ministra Sprawiedliwości, Prokuratora Generalnego podanie o wniesienie rewizji nadzwyczajnej (art. 465 k.p.k. z 1969 r.). Z drugiej strony ograniczeń do wniesienia rewizji nadzwyczajnej nie miał wtedy Minister Sprawiedliwości i Prokurator Generalny (art. 15 dekretu). Oprócz obostrzeń o charakterze procesowym dekret ten przewidywał też nadzwyczajne

zaostrenie możliwych do orzeczenia przez sądy kar za przestępstwa prowadzone w trybie doraźnym.

- przepis art. 4 ust. 1 w zw. z art. 2 dekretu, zgodnie z którym za przestępstwa podlegające postępowaniu doraźnemu sąd mógł wymierzyć, bez względu na rodzaj i granice ustawowego zagrożenia danego przestępstwa: karę śmierci lub karę 25 lat pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3, chyba że przepis szczególny przewidywał wyższą dolną granicę ustawowego zagrożenia. Sądy w postępowaniu doraźnym zobowiązane były w wyroku skazującym obligatoryjnie orzekać dodatkowo karę pozbawienia praw publicznych oraz fakultatywnie mogły orzec konfiskatę całości lub części mienia skazanego,

- katalog zbrodni i występków wymienionych w kodeksie karnym z 1969 r., co do których postępowanie w trybie było obligatoryjne [art. 1 ust. 1 pkt 1) – pkt 4], zaś w przypadku przestępstw z art. 46 ust. 1-6, art. 47 ust. 1 oraz art. 48 ust.1-4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154), tryb doraźny miał zastosowanie, jeżeli ze względu na rodzaj i zakres naruszenia lub narażenia interesów bezpieczeństwa lub obronności państwa w czasie obowiązywania stanu wojennego albo inne wyjątkowe okoliczności popełnienia przestępstwa stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jest szczególnie wysoki [art. 1 ust. 1 pkt 5)],

- przepis obligujący do odstąpienia od stosowania trybu doraźnego przeciwko osobom, które w chwili popełnienia przestępstwa nie ukończyły 17 lat, kobietom ciężarnym oraz osobom, które z powodu niedorozwoju umysłowego, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych nie mogły w chwili czynu rozpoznać jego znaczenia lub pokierować swym postępowaniem albo zdolność tę miały w znacznym stopniu ograniczoną (art. 3), ale także

- przepis uprawniający prokuratora lub sąd do odstąpienia od prowadzenia sprawy w trybie postępowania doraźnego, jeżeli ze względu na rodzaj i zakres naruszenia lub narażenia interesów bezpieczeństwa państwa w czasie

obowiązywania stanu wojennego albo inne wyjątkowe okoliczności popełnienia przestępstwa stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu nie był szczególnie wysoki (art. 2),

- przepis uprawniający prokuratora do uchylenia wydanego uprzednio postanowienia o prowadzeniu sprawy w trybie postępowania doraźnego do czasu wniesienia do sądu aktu oskarżenia (art. 6 ust 3), oraz

- przepis zobowiązujący sąd do rozstrzygnięcia z urzędu na posiedzeniu przed skierowaniem sprawy na rozprawę główną zasadności rozpoznania sprawy we wskazanym w akcie oskarżenia trybie postępowania doraźnego (art. 6 ust. 4),

3) dekret z 12 grudnia 1981 r. o przekazaniu do właściwości sądów wojskowych spraw o niektóre przestępstwa oraz o zmianie ustroju sądów wojskowych i wojskowych jednostek organizacyjnych Prokuratury Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w czasie obowiązywania stanu wojennego (Dz. U. 1981 nr 29 poz. 157), który m.in.:

- w sposób znaczący rozszerzył właściwość rzeczową sądów wojskowych poprzez poddanie jurysdykcji tychże sądów również osoby cywilne,

- przekazał pod jurysdykcję sądów wojskowych sprawy przeciwko podstawowym interesom politycznym i gospodarczym PRL, zabójstwa, zatajenia faktu popełnienia przestępstwa, naruszenia tajemnicy państwowej, przeciwko porządkowi publicznemu, zbrodni przeciwko pokojowi a także czyny określone w art. 47 ust. 1 i art. 48 ust. 1 - 5 dekretu o stanie wojennym (art. 1 dekretu o przekazaniu do właściwości sądów wojskowych spraw o niektóre przestępstwa oraz o zmianie ustroju sądów wojskowych i wojskowych jednostek organizacyjnych Prokuratury Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w czasie obowiązywania stanu wojennego),

- umożliwiał powołanie do czynnej służby wojskowej na stanowiska sędziów i asesorów sądów wojskowych na czas obowiązywania stanu wojennego również oficerów rezerwy, w tym także tych, którzy nie odbyli wymaganej

aplikacji sądowej czy też nie odbyli wymaganego stażu na stanowisku asesora w sądzie (art. 12). Jedynym wymogiem dla takich osób było posiadanie odpowiedniego przygotowania do objęcia tych stanowisk. Prawodawca nie określił co należy rozumieć „odpowiednie przygotowanie do objęcia stanowiska sędziego czy też asesora”. Jedynym ograniczeniem dla tak powołanych sędziów i asesorów był zakaz przewodniczenia składowi orzekającemu. Warunkiem powołania pozostawały jedynie rękojmia należytego wykonywania obowiązków sędziego, ukończenie wyższych studiów prawnych i ukończenie 26 lat życia (art. 24 § 1 pkt 1-2, 5 ustawy z dnia 8 czerwca 1972 r. o ustroju sądów wojskowych – Dz. U. z 1972 r. poz. 166).

Powołane wyżej dekrety Rady Państwa, pomimo wprowadzenia wyjątkowo surowych i mających wyraźnie represyjny charakter przepisów, ograniczających prawo każdego człowieka do obrony oraz pozbawiających społeczeństwo przysługujących im podstawowych praw i wolności obywatelskich, nie wyłączyły stosowania zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej - określonych w Kodeksie karnym z 1969 r. oraz powszechnie uznanych zasad normujących postępowanie karne - określonych w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r.

W szczególności nadal obowiązywała kardynalna przesłanka odpowiedzialności karnej określona w art. 1 k.k. z 1969 r., zgodnie z którym odpowiedzialności karnej podlegał tylko ten, kto dopuścił się czynu społecznie niebezpiecznego, zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Jednocześnie zgodnie z art. 26 § 1 k.k. z 1969 r., nie stanowił przestępstwa czyn, którego społeczne niebezpieczeństwo było znikome. Warunkiem odpowiedzialności karnej sprawcy, w myśl art. 6 k.k. z 1969 r., była też możliwość przypisania mu winy, której formy zostały określone w art. 7 § 1 i 2 k.k. z 1969 r. (umyślna i nieumyślna).

Powołane wyżej przesłanki odpowiedzialności karnej były przedmiotem licznych orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych przed wprowadzeniem stanu wojennego,

zachowały aktualność po jego wprowadzeniu, a także co do istoty znajdują odzwierciedlenie w bieżącym orzecznictwie i praktyce sądowej.

W zakresie przesłanek odpowiedzialności Sąd Najwyższy stwierdził m.in., iż na społeczne niebezpieczeństwo czynu składają się nie tylko czynniki obiektywne z nim związane, jak rodzaj i rozmiar szkody wyrządzonej lub grożącej dobru podlegającemu ochronie prawnej oraz sposób działania sprawcy, ale także czynniki subiektywne, jak rodzaj i postać winy, stopień zawinienia oraz pobudki i cele jego przestępnego działania itp. Natomiast właściwości osobiste i okoliczności dotyczące osoby sprawcy mają wpływ na ocenę stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu tylko wtedy, gdy znajdują odzwierciedlenie w stronie podmiotowej popełnionego przezeń czynu (wyrok z dnia 04.07.1978, VI KRN 154/78, OSNKW 1978/10/112). Społeczne niebezpieczeństwo czynu zabronionego w ustawie karnej jest elementem koniecznym dla bytu przestępstwa (art. 1 k.k.), a gdy owe społeczne niebezpieczeństwo jest znikome, to wówczas czyn taki nie stanowi — zgodnie z art. 26 § 1 k.k. — przestępstwa. Przed dokonaniem oceny społecznego niebezpieczeństwa czynu, w skład którego wchodzi szkodliwość (kategoria obiektywna) oraz stopień winy (kategoria subiektywna), należy dokonać ustaleń faktycznych i oceny prawnej przedmiotowego czynu i ustalić, czy przedmiotowy czyn jest zawiniony i czy wypełnia znamiona określonego przestępstwa (wyrok z dnia 18.12.1973 V KRN 478/73 OSNPG 1974/5/55).

W przedmiocie winy Sąd Najwyższy wyraził m.in. pogląd, iż umyślność znaczy tyle, co zamiar popełnienia czynu o znamionach przedmiotowych określonych w ustawie karnej. Zamiar ów — w myśl art. 7 § 1 k.k. — to przede wszystkim „chcenie” lub „godzenie się”. Obok zamiaru bezpośredniego (*dolus directus*) kodeks utrzymuje drugą postać umyślności, znaną jako zamiar ewentualny (*dolus eventualis*). Granica między zamiarem bezpośrednim, a zamiarem ewentualnym nie jest ostra. Ocena postaci umyślności (treści zamiaru) powinna być dokonywana z należytą wnikliwością i powinna być oparta na odtworzeniu rzeczywistych przeżyć psychicznych sprawcy. Treść ich należy ustalać na podstawie wszystkich okoliczności danego wypadku, ze szczególnym uwzględnieniem pobudek i zachowania się sprawcy, jego właściwości osobistych, charakteru i stopnia rozwoju

umyślowego. Samo zachowanie się sprawcy i spowodowanie skutku, nie dowodzi jeszcze umyślności przestępstwa. Nie można bowiem domniemywać zgody sprawcy na powstały skutek jego czynu, lecz należy wykazać, że zgoda na skutek stanowiła jeden z elementów procesu zachodzącego w psychice sprawcy (wyrok z dnia 06.07.1979, III KR 186/79, OSNPG 1980/5/60).

W postępowaniach karnych prowadzonych w okresie stanu wojennego także obowiązywały fundamentalne i powszechnie uznawane zasady, będące podstawą każdego procesu karnego, także współczesnego, a w szczególności:

1. zasada prawdy materialnej, trafnego orzekania i represji karnej wyrażona w art. 2 § 1 - § 3 k.p.k. z 1969 r., zgodnie z którym przepisy tego kodeksu miały na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby:
 - sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności,
 - podstawę wszelkich rozstrzygnięć stanowiły ustalenia faktyczne odpowiadające prawdzie,
- 2) zasada bezstronności (obiektywizmu) wyrażona w art. 3 § 1 k.p.k. z 1969 r., zgodnie z którą organy prowadzące postępowanie karne były zobowiązane badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego,
2. zasada domniemania niewinności wyrażona w art. 3 § 2 k.p.k. z 1969 r., zgodnie z którą oskarżonego nie uważa się za winnego, dopóki nie zostanie mu udowodniona wina w trybie przewidzianym w niniejszym kodeksie,
3. zasada *in dubio pro reo* wyrażona w art. 3 § 3 k.p.k. z 1969 r., zgodnie z którą nie dających się usunąć wątpliwości nie wolno rozstrzygać na niekorzyść oskarżonego.

Także w powyższym zakresie wypowiadał się wielokrotnie Sąd Najwyższy, a poglądy wówczas wyrażane nadal zachowują swoją aktualność w obowiązującym obecnie stanie prawnym. W wyroku z dnia 12 czerwca 1981 r. Sąd Najwyższy

stwierdził, iż artykuł 3 § 1 k.p.k. - nakazujący organom prowadzącym postępowanie karne badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego - jest wyrazem ustawowego postulatu, by ustalenia faktyczne odpowiadały prawdzie (art. 2 § 1 pkt 2 k.p.k.), co w postępowaniu sądowym jest osiągalne tylko wtedy, gdy przedmiotem zainteresowania jest cały zebrany w sprawie materiał dowodowy bez pominięcia istotnych jego części i gdy całokształt tego materiału - po prawidłowym ujawnieniu go w procesie - stanie się następnie przedmiotem rozważań sądu zgodnie z art. 357 i 372 k.p.k. (wyrok SN z dnia 12.06.1981 r., IV KR 107/81, OSNKW 1981, nr 9, poz. 49). Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 lutego 1978 r. stwierdzając, iż jednym z podstawowych celów postępowania przygotowawczego jest wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy (art. 261 pkt 2 k.p.k.), a w sprawach o zagarnięcie mienia społecznego okoliczności tego rodzaju obejmują między innymi ilość i wartość zagarniętego mienia, gdyż od nich zależy kwalifikacja prawna, właściwość sądu, wymiar kary i wysokość odszkodowania. Należy przy tym mieć na względzie, że do najważniejszych zasad procesowych należy zasada zobowiązująca organy prowadzące postępowanie karne do badania i uwzględniania okoliczności przemawiających zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego - art. 3 § 1 k.p.k. (wyrok SN z dnia 16.02.1978 r., IV KR 4/78, OSNKW 1978, nr 4-5, poz. 52). W kolejnym judykacie Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż jedną z naczelnych zasad procesu karnego, wynikającą z art. 3 § 1 k.p.k., jest obowiązek dociekania przez sąd prawdy obiektywnej w sprawie. Dla zrealizowania tego zadania sąd obowiązany jest w toku rozprawy głównej zbierać materiał dowodowy w celu ustalenia czynu przestępnego pod względem faktycznym, a następnie na tej podstawie - zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 4 § 1 k.p.k. - rozstrzygnąć o czynie zarzucanym oskarżonemu. Dowodem w procesie karnym może być wszystko to, co jest zdolne do wyrobienia przekonania sądu o winie lub niewinności oskarżonego, ale tylko wówczas, gdy przeprowadzone zostało w trybie przewidzianym przez prawo i ujawnione na przewodzie sądowym (wyrok SN z dnia 7.06.1978 r., I Kr 66/78, LEX nr 63485).

W okresie stanu wojennego obowiązywały też zasady stosowania tymczasowego aresztowania określone w Kodeksie karnym z 1969 r.

Zgodnie z art. 210 § 1 k.p.k. z 1969 r. - obowiązującym środki zapobiegawcze stosował sąd, a przed wniesieniem aktu oskarżenia - prokurator. Podstawa ogólna stosowania wszystkich środków zapobiegawczych określona została w art. 209 k.p.k. z 1969 r., zgodnie z którym można je było stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, jeżeli dowody zebrane przeciwko oskarżonemu dostatecznie uzasadniały, że popełnił on przestępstwo.

Przesłanki szczególne stosowania tymczasowego aresztowania określone zostały w art. 217 § 1 pkt 1 – 4 k.p.k. z 1969 r., w myśl którego mogło ono nastąpić, jeżeli:

1) zachodziła uzasadniona obawa, że oskarżony będzie się ukrywał, zwłaszcza wówczas, gdy nie ma on w kraju określonego miejsca zamieszkania lub nie można ustalić jego tożsamości, albo

2) zachodziła uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do fałszywych zeznań lub w inny sposób starał się utrudniać postępowanie karne, albo

3) oskarżonemu zarzucono zbrodnię lub działanie w warunkach powrotu do przestępstwa określonych w kodeksie karnym, albo

4) oskarżonemu zarzucono czyn, którego stopień społecznego niebezpieczeństwa jest znaczny.

W ówczesnej judykaturze wyrażany był nie budzący jakichkolwiek wątpliwości pogląd – aktualny także dzisiaj -, iż warunkiem stosowania środków zapobiegawczych, a tym bardziej najostrzejszego z nich w postaci tymczasowego aresztowania, jest, aby zebrane dowody dostatecznie uzasadniały popełnienie przestępstwa przez osobę podejrzaną, a także aby zachodziła co najmniej jedna z przesłanek wymienionych w art. 217 § 1 k.p.k. oraz brak zakazu określonego w art. 217 § 2 k.p.k. (postanowienie SN z dnia 11.10.1980 r., II KZ 180/80, OSNKW 1981, nr 3, poz. 17).

Jak wspomniano, przytoczone wyżej kardynalne przesłanki odpowiedzialności karnej, fundamentalne zasady procesowe i zasady stosowania tymczasowego aresztowania były powszechnie znane organom procesowym, a tym bardziej

doświadczonemu prokuratorowi A. B., który - jak wynika z opinii służbowych - był „pracownikiem dokładnym, sumiennym i obowiązkowym. Posiadał bardzo dobrą znajomość przepisów prawnych, szczególnie prawa karnego. Był dobrym oskarżycielem i trafnie oceniał orzecznictwo sądowe, Prawidłowo nadzorował postępowania przygotowawcze oraz bardzo wnikliwie i we właściwym kierunku prowadził śledztwa, śledztwa prowadził wnikliwie, dogłębnie i we właściwym kierunku”.

Pomimo posiadanego doświadczenia i wiedzy podprokurator A. B. wydając postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec W. B., A. C. i A. M., a wcześniej postanowienia o przedstawienia im zarzutów i postanowienie o zastosowaniu trybu doraźnego (co do A. M.), całkowicie zignorował powszechnie obowiązujące przesłanki odpowiedzialności karnej, zasady procesowe oraz przepisy określające podstawy stosowania środków zapobiegawczych.

Stosując tymczasowe aresztowanie wobec W. B. na okres 3 miesięcy uzasadnieniu postanowienia stwierdził, iż „zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania uzasadnione jest prowadzeniem postępowania przeciwko W. B. w trybie postępowania doraźnego. Brak jest natomiast okoliczności wymienionych w art. 218 k.p.k.” W identyczny sposób uzasadnił także postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania w stosunku do A. C. Natomiast w uzasadnieniu postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec A. M. stwierdził, iż „tymczasowe aresztowanie uzasadnione jest przepisem art. 217 § 1 pkt 4 k.p.k. i art. 8 dekretu Rady Państwa z dnia 12.12.1981 o postępowaniach szczególnych, albowiem sprawa prowadzona jest w trybie doraźnym a stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jest wysoki.”

Z treści wszystkich przytoczonych wyżej postanowień wynika jednoznacznie, iż podprokurator A. B. zignorował przesłankę ogólną stanowiącą podstawę stosowania każdego środka zapobiegawczego, wyrażoną w art. 209 k.p.k. z 1969 r. , albowiem w ogóle nie rozważał, czy dowody zebrane przeciwko W. B., A. C. i A. M. dostatecznie uzasadniały, że popełnili on przestępstwo z art. 48 ust. 1, 2, 3, i 4 dekretu o stanie wojennym oraz czy zastosowanie tymczasowego aresztowania

było konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Od strony przedmiotowej, poza jego zainteresowaniem pozostało ustalenie i ocena, czy sporządzane, przechowywane i kolportowane przez wymienione osoby wydawnictwa oraz ulotki zawierały „*fałszywe wiadomości*” oraz czy „*mogły one wywołać niepokój publiczny lub rozruchy*” (art. 48 ust. 2 dekretu) oraz „*osłabić gotowość obronną Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*” (art. 48 ust. 1 dekretu). Natomiast od strony podmiotowej jako organ procesowy nie analizował, czy podejrzani mieli świadomość rozpowszechniania wiadomości fałszywych mogących poprzez treść tam zawartą wzbudzić niepokój publiczny bądź rozruchy oraz osłabić gotowość obronną PRL. W zakresie strony podmiotowej poza jego ustaleniami i oceną pozostała też okoliczność, czy podejrzani działali w celu osłabienia gotowości obronnej PRL, a więc z zamiarem bezpośrednim o szczególnym zabarwieniu (*dolus coloratus*).

Ponadto podprokurator A. B. w ogóle nie dokonał oceny społecznego niebezpieczeństwa czynów zarzucanych W. B. i A. C., zaś w przypadku czynu zarzucanego A. M., ograniczył się do ogólnikowego stwierdzenia, iż „*stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jest wysoki*”. Tymczasem ocena stopnia społecznego niebezpieczeństwa stanowiła jedną z podstawowych przesłanek odpowiedzialności karnej tychże osób (art. 26 § 1 k.p.k. z 1969 r.), szczególną podstawę tymczasowego aresztowania (art. 217 § 1 pkt 4 k.p.k. z 1969 r.), jak też podstawę zastosowania trybu doraźnego (art. 1 ust. 1 pkt 5 dekretu o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie stanu wojennego).

W świetle opisanych wyżej okoliczności uzasadnione jest przypuszczenie, iż podstawą przedstawienia W. B. i A. C. i A. M. zarzutów oraz zastosowania wobec nich tymczasowego aresztowania był sam fakt prowadzenia przez nich działalności opozycyjnej o charakterze niepodległościowej, polegającej na sporządzaniu, przechowywaniu i kolportowaniu wydawnictw oraz ulotek, których treść była niewygodna dla ówczesnej „*władzy ludowej*”. Wnioskowanie takie potwierdza też treść uzasadnienia wydanego przez podprokuratora A. B. postanowienia o zastosowaniu w sprawie o czyn zarzucany A. M. trybu doraźnego, z którego wynika,

że do jego zastosowania wystarczające było stwierdzenie faktów, że była ona jedną z osób zajmujących się *„tego rodzaju działalnością po 13 grudnia 1981 r.”* (t.j. *produkowaniem rozpowszechnianiem ulotek tak sygnowanych przez NSZZ „S.” Regionalny Komitet Strajkowy w W. zawierających fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny rozruchy jak też godzących w obronność państwa polskiego*), zaś tego rodzaju działalność jest wysoce szkodliwa społecznie.

Poza uwagą stosującego tryb doraźny podprokuratora pozostała okoliczność, iż do jego zastosowania konieczne było ustalenie *„szczególnie wysokiego stopnia społecznego niebezpieczeństwa, ze względu na rodzaj i zakres naruszenia lub narażenia interesów bezpieczeństwa lub obronności państwa w czasie obowiązywania stanu wojennego albo inne wyjątkowe okoliczności popełniania przestępstwa”*.

Powyższe okoliczności wskazują na to, iż o stosowaniu wobec A. M. trybu doraźnego, a w konsekwencji także tymczasowego aresztowania nie decydowały przesłanki prawne o charakterze materialnym i procesowym, lecz względy polityczne.

W oparciu o przytoczoną argumentację za zasadne uznać należy wnioskowanie prokuratora IPN, iż w przedmiotowej sprawie zachodzi uzasadnione podejrzenie, że prokurator A. B., w okresie obowiązywania stanu wojennego świadomie realizował przed wszystkim politykę ówczesnych władz wobec społeczeństwa, a zwłaszcza wobec opozycji oraz podlegał naciskom i był stronnicy. Był on przecież lojalnym i aktywnym członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, której kierownicza i nadrzędna rola podlegała ochronie konstytucyjnej. Jak wynika z opinii, w pełni akceptował i wcielał w życie ideologię socjalistyczną traktując ją jako wytyczne codziennego działania, w codziennym działaniu realizował programy wytyczone przez PZPR i przestrzegał zasad etyki marksistowskiej.

W świetle przytoczonych okoliczności wysoce prawdopodobne jest przypuszczenie, iż podprokurator A. B. nie kierował się przy w swoich czynnościach wyłącznie zasadami prawa materialnego i procesowego. Podjęte przez niego

czynności procesowe jako prokuratora, miały więc charakter represji politycznych i tym samym zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego czynów opisanych szczegółowo we wniosku, stanowiących przestępstwa według przepisów obowiązujących w chwili ich popełnienia i wyczerpujących jednocześnie znamiona zbrodni komunistycznej.

Zgodzić się także należy ze stanowiskiem autora wniosku, iż w niniejszej sprawie dostatecznie uzasadnione jest też podejrzenie, iż opisane we wniosku zachowania podprokuratora B. B. wyczerpują także znamiona zbrodni przeciwko ludzkości określonej w art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2021 r. poz. 177).

Zgodnie z treścią cyt. wcześniej uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2023 r. pojęcie "zbrodni przeciwko ludzkości", o jakim mowa w, obejmuje także jednokrotne zachowanie sędziego, nawet związane z jego orzekaniem, stanowiące zbrodnię komunistyczną, określoną w art. 2 ust. 1 powołanej ustawy, jeżeli zostało popełnione jako element rozległego i świadomego prześladowania z powodu przynależności osób prześladowanych do określonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej, a sędzia ten co najmniej aprobował taki sposób realizacji polityki władz państwa i brał tym samym świadomie czynny udział w prześladowaniach.

Uchwała ta, chociaż skierowana do sędziego, ma także pełne zastosowanie do zachowania prokuratora, także związanego w jego orzekaniem w toku postępowania przygotowawczego.

Podobnie przyjmuje się w piśmiennictwie, iż strona podmiotowa we wszystkich aktach prawa międzynarodowego, do których odnosi się prawo traktatowe regulujące zbrodnie przeciwko ludzkości i pojawiające się na jego tle orzecznictwo wskazując przede wszystkim na umyślność sprowadzającą się do tego, że sprawca podejmując określone działanie bezprawne co najmniej wiedział o ataku/zamachu, prześladowaniach ludności cywilnej realizowanych w ramach polityki państwa przy czym nie musiał wiedzieć o całym jego zakresie i wszystkich jego elementach, nie

musiał też podzielać motywacji, akceptować przyczyny lub uznawać za swoje celów ataku/zamachu przeciwko ludności cywilnej (T. Iwanek, Zbrodnie ludobójstwa i zbrodnie przeciwko ludzkości w prawie międzynarodowym, s. 196 - 197).

W definicji zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni komunistycznej istotną rolę odgrywają motywy jakimi ma się kierować sprawca wypełniający znamiona tych zbrodni - wskazać należy, że chodzi tu o motywy polityki prześladowań/represji ludności jako pewnej całości czy też w przypadku zbrodni komunistycznej naruszenia praw człowieka. Przy czym czyn ten (...) może być popełniony w związku z innymi niż represje form naruszenia praw człowieka. Poszczególne sprawcy tego typu przestępstw nie muszą się kierować motywem prześladowania z przyczyn politycznych, wystarczającym jest, aby swoim zachowaniem wspierali politykę państwa, która zmierza do określonego celu a celem jest prześladowanie/represja ludności cywilnej. Cechą charakterystyczną zbrodni przeciwko ludzkości jest to, że stosunkowo rzadko są one popełniane w formie indywidualnej działalności poszczególnych osób. Zazwyczaj dokonywane są przez jednostki, ale w ramach całego zbrodniczego systemu. Działaniom jednostek organizacja państwowa nadawała najczęściej pozory legalności (zob. A. Zoll, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117-211a, WKP 2017 - komentarz, stan prawny: 30 września 2017 r., LEX, t. 27).

Odnosząc się do realiów niniejszej sprawy, Sąd Najwyższy – Izba Odpowiedzialności Zawodowej w pełni podziela obszerną i trafną ocenę stanu wojennego zawartą w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2011 r., sygn. K 35/08, w którym stwierdzono m.in., iż „dekret o stanie wojennym zawierał przepisy materialnoprawne ustanawiające ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Przepisy te przewidywały bardzo daleko idącą ingerencję w sferę tych praw. Dobitnym przejawem tej ingerencji był art. 4 ust. 1 dekretu o stanie wojennym, który zawieszał lub ograniczał podstawowe prawa obywateli określone w Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i innych ustawach oraz umowach międzynarodowych, których Polska Rzeczpospolita Ludowa była stroną. W szczególności zostały zniesione lub ograniczone:

nietykalność osobista (art. 87 ust. 1 Konstytucji PRL), nienaruszalność mieszkań i tajemnicy korespondencji (art. 87 ust. 2 Konstytucji PRL), prawo zrzeszania się (art. 84 ust. 1 Konstytucji PRL), wolność słowa, druku, zgromadzeń, wieców, pochodów i manifestacji (art. 83 ust. 1 Konstytucji PRL). W ten sposób prawodawca aktem o randze ustawy ograniczył konstytucyjne prawa obywateli. Regulacje dekretu o stanie wojennym stanowiły zarazem zaprzeczenie przyjętych przez Polskę zobowiązań wynikających z Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że akt ten zawierał treści normatywne odnoszące się do sfery praw i wolności konstytucyjnie chronionych, a także obejmował przepisy o charakterze materialnoprawnym należące do różnych gałęzi prawa, w tym m.in. przepisy o charakterze prawnokarnym, a więc przepisy stanowiące jedną z najbardziej dolegliwych form ingerencji państwa w sferę praw człowieka. Represyjność przepisów dekretu o stanie wojennym przejawiała się między innymi w tym, że po pierwsze, dekret dokonywał penalizacji czynów, które nie były przed 13 grudnia 1981 r. karalne, po wtóre, zaostrzał odpowiedzialność karną za czyny zabronione na gruncie ówczesnego prawa oraz, po trzecie, liczne dotychczasowe wykroczenia kwalifikował jako przestępstwa. Dekret był aktem wojny wobec pokojowego ruchu obywatelskiego. Represyjne przepisy miały na celu zduszenie wolności słowa, zrzeszania się, druku, zgromadzeń oraz innych wolności i praw, jakie przysługiwały obywatelom z mocy Konstytucji PRL oraz obowiązującego prawa międzynarodowego. Nie podlega dyskusji, że dekret o stanie wojennym dotyczył materii konstytucyjnych wolności i praw człowieka. Dekret o postępowaniach szczególnych zawierał nie tylko przepisy proceduralne, ale również przepisy materialnoprawne, zaostrzające kary wymierzane w tych postępowaniach. Dotykał zatem wolności osobistej jednostki zagwarantowanej zarówno w Konstytucji PRL jak i w Konstytucji RP. W literaturze przedmiotu wykazuje się, że dekret o postępowaniach szczególnych wprowadzał zaostrzenie sankcji karnych w wypadku około 150 przestępstw (por. A. Lityński, *Historia prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2010, s. 165; *Prawo karne stanu wojennego*, red. A. Grześkowiak, Lublin 2003, s. 120-127). Dekret o właściwości sądów wojskowych powierzał rozpoznawanie spraw o określone przestępstwa sądom wojskowym, a jednocześnie wprowadzał określone zmiany dotyczące ustroju tych sądów, m.in. w

zakresie obsadzania stanowisk sędziowskich w tych sądach oraz udziału ławników w postępowaniach sądowych w sprawach karnych. Na podstawie art. 14 ust. 1 dekretu o właściwości sądów wojskowych zawieszona została moc obowiązująca art. 48 § 2 i 5 oraz art. 49 i art. 50 ustawy o ustroju sądów wojskowych z 1972 r., dotyczących ławników. Rozszerzenie zakresu właściwości sądów wojskowych miało miejsce w sytuacji, w której zakres ustawowych gwarancji niezawisłości sędziowskiej w sądach wojskowych był węższy niż w sądach powszechnych. Przepisy dotyczące właściwości sądów oraz powoływania sędziów mają niewątpliwie związek z prawem do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez niezawisły sąd. Wprowadzone zmiany mogły przy tym rzutować nie tylko na funkcjonowanie sądów i obsadzanie ich składu, ale także na sam sposób rozpoznawania spraw karnych i stosowania przepisów proceduralnych i materialnych, co mogło z kolei wpływać m.in. na surowość wymierzanych kar. Powyższe przepisy miały znaczenie dla ochrony praw i wolności konstytucyjnych zagwarantowanych w Konstytucji PRL, jak i Konstytucji RP, a w szczególności wolności osobistej i własności (własności indywidualnej w terminologii Konstytucji PRL). Represje stosowane na podstawie przepisów dekretów z 12 grudnia 1981 r., w tym między innymi skazania, dotyczyły obywateli, którzy popełniali czyny mieszczące się w pojęciu "działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego", jak i tych, którzy popełniali czyny zabronione dekretem, ale niekwalifikujące się jako związane z taką działalnością. Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że bezpośrednie działanie prawodawstwa stanu wojennego, a w szczególności represyjnych przepisów zaskarżonych wyżej dekretów (dekretu o stanie wojennym, dekretu o postępowaniach szczególnych oraz dekretu o właściwości sądów wojskowych), miało szeroki zakres. Nie ograniczało się do działaczy związkowych i opozycjonistów. Z dostępnych danych dotyczących stosowania ustawodawstwa związanego z wprowadzeniem, zawieszeniem i zniesieniem stanu wojennego wynika, że za czyny z pobudek politycznych w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 21 lipca 1983 r. sądy powszechne - jak wynika z dostępnych danych - skazały 1685 osób, w tym 979 na podstawie przepisów dekretu o stanie wojennym. Sądy wojskowe, w tym samym okresie, skazały 10.191 osób, w tym 5681 za przestępstwa na podstawie dekretu o stanie wojennym i za

przestępstwa, w odniesieniu do których miał zastosowanie szczególny tryb postępowania. Kolegia do spraw wykroczeń w okresie między 13 grudnia 1981 r. a 1 listopada 1982 r. ukarały w trybie przyśpieszonym 176.757 osób, w tym karą aresztu 6384 osoby, a karą grzywny 169.524. Ogółem kolegia do spraw wykroczeń w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 21 lipca 1983 r. ukarały za wykroczenia na podstawie dekretu o stanie wojennym 207.692 osoby, w tym karą aresztu 4273 osoby (por. Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, Wydział Administracyjny, sygn. 628; Informacja Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stosowaniu prawa w okresie stanu wojennego w celu umocnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz dyscypliny społecznej [1982], s. 5; por. B. Kopka, G. Majchrzak, Stan wojenny w dokumentach władz PRL 1980-1983, Warszawa 2001, s. 379). Ponadto kolegia ukarały około 30 tysięcy osób za wykroczenia na podstawie art. 21 dekretu o postępowaniach szczególnych, z tego około 2200 osób karą aresztu (por. B. Kopka, G. Majchrzak, ibidem). Internowano 9736 osób wydano 10.132 decyzji o internowaniu; niektóre osoby internowano dwu- lub nawet trzykrotnie; (por. T. Kozłowski, J. Olaszek, Internowani w stanie wojennym, "Pamięć i Sprawiedliwość", nr 2/2010, s. 505-510)".

Podkreślić nadto należy, iż już na dzień przed formalnym ogłoszeniem - w historycznym już przemówieniu gen. W. J. - Przewodniczącego Rady Państwa - stanu wojennego (uchwała Rady Państwa z 12 grudnia 1981 r. - w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa została opublikowana w Dzienniku Ustaw z 14 grudnia 1981 r., którego faktyczny druk nastąpił dopiero 17 grudnia 1981 r.) władze PRL wprowadziły na masową skalę represje wobec ludności cywilnej w postaci m.in. zatrzymań osób prowadzących działalność opozycyjną.

Z notatki W.G. pracownika Wydziału Administracyjnego KC PZPR sporządzonej w sierpniu 1983 r. (a więc już po uchyleniu stanu wojennego) pt. Dane dotyczące stosowania ustawodawstwa związanego z wprowadzeniem, zawieszeniem i zniesieniem stanu wojennego (publikacja w: Stan wojenny w dokumentach władz PRL 1980-1983, Warszawa 2001 str. 376-383) wynika m.in., iż w okresie stanu wojennego wojewodowie w ramach swoich kompetencji zawiesili

na podstawie art. 15 dekretu o stanie wojennym 405 stowarzyszeń, które pozostawały w znacznym stopniu pod wpływem Komitetu O., K. „S.”. W ramach działań porządkujących dokonano także przeglądu kadry kierowniczej w stowarzyszeniach (objęto nim ok. 40% stowarzyszeń w kraju) i spowodowano wyprowadzenie z nich ok. 90 osób oraz zwolnienie z pracy ok. 60 pracowników etatowych.

Represje wyrażały się także w ograniczeniu swobody poruszania się, godzinie milicyjnej, stosowanej na masową skalę inwigilacji ludności cywilnej. Wszystkie te metody działania władzy totalitarnej miały jeden cel podporządkować ludność cywilną własnym celom politycznym poprzez zastraszanie i wymuszenia posłuszeństwa. W stosunku do osób nieulegających całej machinie zastraszania stosowany był cały konglomerat środków od represji fizycznej eliminacji poprzez stosowanie drakońskich kar, po cały wachlarz stosowanego przymusu, który sprowadzał się do np. prewencyjnych zatrzymań przed np. organizowanymi protestami społecznymi.

Nadto na masową skalę prowadzono działalność propagandową, w szczególności za pośrednictwem telewizji i radia, a sposób prezentowania zdarzeń, zapobiegania przedostawania się do opinii publicznej faktów nie przetworzonych przez władzę poprzez cenzurę, zagłuszanie zagranicznych stacji radiowych był omawiany na najwyższych szczeblach państwowych z udziałem przedstawicieli władz radia i telewizji (vide: notatka z 4 stycznia 1982 r. na temat głównych kierunków działalności Wydziału Prasy, Radia i Telewizji KC PZPR związanych z wprowadzeniem stanu wojennego 13 grudnia 1981 r. – str. 112 – 115 cyt. publikacji „Stan wojenny w dokumentach władz PRL 1980-1983”). W stosunku do wielu sędziów zastosowano represję polegającą na przeniesieniu ich do mniej prestiżowych wydziałów albo - w formie bardziej radykalnej - na inne miejsce służbowe. Radykalne działania zmierzające do odwołania ze stanowiska ograniczyły się do tych sędziów, którzy byli najbardziej aktywni oraz w niewielkim zakresie do tych, którzy odmówili wystąpienia z NSZZ „S.” [...]. W efekcie z przyczyn politycznych odwołano na początku stanu wojennego 23 sędziów, 11 złożyło rezygnację, zwolniono także 5 asesorów oraz odwołano 9 prezesów i

wiceprezesów sądów powszechnych, a w 1982 r. odwołano 26 sędziów (publ. K. Niewiński - PZPR a sądownictwo w latach 1980 – 1985, m.in.: str. 222).

Działania ówczesnej Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego, wszelkich agend państwowych, które pokazują w sposób dobitny dokumenty opublikowane w książce „Stan wojenny w dokumentach władz PRL 1980-1983” świadczą o zorganizowanej akcji, zamachu ówczesnej władzy systemu totalitarnego na podstawowe, absolutnie niezbywalne prawa każdego człowieka jak wolność osobista, własność, wolność przekonań, organizowania się w związki i stowarzyszenia, władza ta w sposób wręcz ostentacyjny naruszała niezawisłość sędziowską fundament przecież państwa prawa. O czym świadczą liczne publikacje (np. A. Rzepliński, Sądownictwo PRL, A. Strzembosz, M. Stanowska „Sędziowie warszawscy w czasie próby 1981-1988 i wiele innych publikacji), a przede wszystkim opublikowane dokumenty z tamtego okresu.

Wprowadzając stan wojenny, władze postanowiły posłużyć się „prawem” i organami sprawiedliwości w walce z wszelkimi przejawami działalności opozycyjnej celem zdławienia „solidarnościowej” rewolucji społecznej. Powielono wzorce powojenne, wprowadzając na okres stanu wojennego w drodze dekretów z mocy ustawy, rygorystyczne prawa karne materialne i procesowe. Zostały one wydane z naruszeniem podstawowych zasad legislacji oraz prawa karnego, warunkującym fakt, iż nie powinny były funkcjonować w systemie prawnym. Stworzony został tryb postępowania umożliwiający szybkie i surowe karanie wszystkich tych, którzy prowadzili działalność związkową, organizowali akcje strajkowe czy protestacyjne, wyrażali swoje poglądy polityczne. Represje sądowe dotyczyły obywateli za wykonanie ich niezbywalnych praw i wolności, uznanych przez społeczność międzynarodową i formalnie także przez władze Polski Ludowej. Sprawy te przekazano sądom wojewódzkim i wojskowym prokuraturom, gdyż dawały one lepsze gwarancje realizacji praw stanu wojennego niż sądy rejonowe, w których mocno była zakorzeniona „S.” (K. Niewiński, PZPR a sądownictwo...str. 280-281.

W świetle powyższych ustaleń nie budzi wątpliwości fakt, iż w okresie stanu wojennego doszło do rozległego i świadomego prześladowania opozycjonistów z powodu ich przynależności do określonej grupy politycznej i społecznej oraz

prowadzonej działalności o charakterze wolnościowym i niepodległościowym, niezgodnej z linią „władzy ludowej”.

Fakt stosowania prześladowań, a także ich rozległość i rodzaj był znany powszechnie, a zatem wykluczyć należy, iż nie wiedział o nich podprokurator A. B. Fakt przedstawienia W. B. i A. C. i A. M. zarzutów popełnienia czynów, które nie stanowiły przestępstw według obowiązujących wówczas przepisów karnych oraz zastosowania wobec nich tymczasowego aresztowania w dostatecznym stopniu uzasadniają przypuszczenie, iż aprobował on w pełni politykę władz państwa i tym samym świadomie brał czynny udział w prześladowaniach.

Mając powyższe względy Sąd Najwyższy – Izba Odpowiedzialności Zawodowej uchwalił, jak na wstępie.

Podkreślić należy, iż postępowanie o uchylenie immunitetu prokuratorskiego poprzez wyrażenie zgody na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej, nie jest postępowaniem rozstrzygającym o popełnieniu zarzucanych mu we wniosku przestępstw oraz jego odpowiedzialności karnej.

Sąd Najwyższy na tym etapie postępowania nie dokonywał oceny prawidłowości kwalifikacji prawnej czynów opisanych we wniosku, lecz ograniczył się do oceny, czy zachodzi dostateczne uzasadnienie, iż zostały one popełnione oraz mogą wypełniać znamiona przestępstw. Ostatecznego określenia ich kwalifikacji prawnej winien dokonać prokurator IPN mając na względzie, iż uznanie, że określony czyn stanowił przestępstwo "nadużycia władzy", w stanie prawnym obowiązującym pod rządami Kodeksu karnego z 1969 r., poprzedzone być musiało, a w sytuacji gdy obecnie wchodzi w grę zakwalifikowanie czynu jako zbrodni komunistycznej (art. 2 ust. 1 ustawy o IPN), poprzedzone być musi, zawsze analizą ustaleń faktycznych w sprawie pod kątem ewentualnego stwierdzenia, czy działania lub zaniechania sprawcy nie wypełniają ustawowych znamion innego przestępstwa określonego w części szczególnej k.k. lub w innej obowiązującej wówczas ustawie karnej. Dopiero wykluczenie takiej sytuacji pozwala na przeniesienie rozważań na grunt art. 246 § 1 d.k.k. i w konsekwencji, w oparciu o przepis art. 4 § 1 k.k., na

obecnie obowiązujący przepis art. 231 § 1 k.k. (wyrok SN z dnia 8.05.2007 r., IV KK 93/07, LEX nr 265807).

[M. T.]

[ms]